

Stanovisko k zoologickej argumentácii v zázname o kontrole SIŽP–IŽP Žilina zo 4. júla 2007 č. 5357–21344/75/2007

Na žiadosť SOS/BirdLife Slovensko dávam stanovisko k metodologickej a vecnej stránke zoologickej argumentácie v zázname o kontrole Slovenskej inšpekcie životného prostredia – Inšpektorátu životného prostredia Žilina zo 4. júla 2007 č. 5357–21344/75/2007 (doručenom listom z 13. júla 2007 č. 5357–22537/75/2007/Hul), ktorým odpovedá na podnety, ohlasujúce porušovanie podmienok ochrany druhov a biotopov pri ťažbe vetrového polomu v NPR Tichá dolina a NPR Kôprová dolina (Tatranský národný park).

0. Zoológia i biológia ochrany živočíchov sú vedy s dlhou históriou a široko rozpracovaným metodickým aparátom, prispôbeným nesmiernej premenlivosti, ťažkej zistiteľnosti a ešte ťažšej predvídateľnosti životných prejavov živočíchov. Bez pochopenia a osvojenia si metodických postupov týchto vied (aspoň ich základov) preto nie je možný nielenže výskum základný, ale ani aplikované prieskumy na účely ochrany prírody či posudzovania vplyvov na životné prostredie.
1. Jednorazové návštevy (tzv. miestne obhliadky) inšpektorov neznalých týchto metodických postupov, uskutočnené navyše mimo obdobia hlavnej dennej i sezónnej aktivity väčšiny druhov, sú podľa všetkých metodických smerníc (pre vtáky napr. VERNER 1985, JANDA & ŘEPA 1986, BIBBY a kol. 2000) na posúdenie distribúcie, početnosti, rozmnožovacieho i iného správania a dopadov ľudskej činnosti naň **nedostatočné** a dôkazne veľmi málo významné.
2. Ani mapovanie a označovanie hniezd dutinových hniezdičov a reprodukčných lokalít obojživelníkov, ktoré na záujmovom území v apríli 2007 vykonali terénni zoológovia a strážcovia Správy TANAP, **zrejme nesplňa nároky minimálnej úplnosti, spoľahlivosti a presnosti** prieskumu na daný účel, najmä v dôsledku obmedzení:
 - a. taxonomických – sústredenie na dutinohniezdiče a obojživelníky, **veľmi neúplné až žiadne** poznatky o všetkých ostatných skupinách živočíchov (napr. netopiere a iné cicavce, saproxylické bezstavovce, vodné i pôdne bezstavovce)
 - b. časových a priestorových – možné skreslenie výsledkov neskorým začatím mapovania (podľa citovaného záznamu, s. 12 a 14, začalo až 16. apríla 2007, t. j. 6 dní po začiatku ťažby polomu, hoci v 3. odseku na s. 12 sa píše o mapovaní „... pred jej začatím“); tak či onak, niekoľkodňový časový interval uprostred apríla (opäť nesúlady v údajoch: 16.–20. apríla na s. 12 vz. 16.–23. apríla na s. 14) **nepostačuje** na spoľahlivé zistenie prítomnosti/statusu väčšiny tunajších druhov živočíchov na celom dotknutom území
 - c. metodických – **nemožnosť použitia** štandardnej metódy mapovania hniezdnych okrskov vtákov či inej, **malá pravdepodobnosť až nemožnosť nálezu zničených hniezd** väčšiny druhov po natoľko deštruktívnom zásahu, sústredenie na hniezda a **ignorovanie iných životne dôležitých mikrostanovišť** (miesta získavania potravy, nocoviská, odpočinkové miesta, úkryty, miesta obhajoby teritórií a i.) a/alebo **iných dôležitých fáz** životného cyklu (selekcia hniezdnych stanovišť vracajúcimi sa migrantami, tvorba párov a pod.), ktoré ťažba v polome mohla narušiť/zničiť.
3. Skutočnosť, že inšpekcia na vypracovanie odborných stanovísk využíva ŠOP SR, ešte neznamená, že nemôže využiť aj argumenty z iných zdrojov, pokiaľ ide o odborníkov v danej problematike (čo v tomto prípade spravidla išlo), pokiaľ ich argumenty iní odborníci konkrétnymi dôkazmi nevyvrátia (čo spravidla nevyvrátili) a **pokiaľ ich vedia a chcú odborne zhodnotiť a využiť konkrétni inšpektori** (napr. zo SIŽP Žilina) a **ich nadriadení**. Práve prihliadanie len na stanoviská ŠOP SR a odhliadanie od mnohých iných argumentov spolu s odpútavacími súvetiami typu „Úlohou inšpekcie pri tomto štátnom dozore nie je rozhodnúť o tom, kto z autorov zaslaných stanovísk a názorov ... je

lepší odborník na biotopy, ...“ (s. 11 citovaného záznamu) svedčí aj o neochote/neschopnosti jeho autorov zorientovať sa v problematike, nevraviac už o ich ochote/schopnosti zaujať k nej nepredpojaté a kvalifikované stanovisko.

4. Skutočnosť, že činnosti zakázané v § 35, ods. 1, písm. a) až d) zákona č. 543/2002 Z. z. (zraňovať alebo usmrtiť živočícha v jeho prirodzenom prostredí, rušiť ho v jeho prirodzenom vývine, ničiť a poškodzovať jeho biotop atď.) neboli priamym cieľom pri spracovaní dreva v polome, **nemá vecný ani právny význam**. Dôležité je, že uvedené skutkové podstaty sú **spoľahlivo predvídateľnými dôsledkami spracovania dreva v polome, a že tieto dôsledky by bolo možné pri dodržaní metodických štandardov odhadnúť aj na druhy a počty jedincov**. Tento fakt opäť nemôžu zastrieť vety typu „... je zrejmý rozdiel v druhoch chránených živočíchov aj v ich množstve ...“ (s. 15 citovaného záznamu), pretože rozdielne údaje o identite a počtoch druhov i jedincov sa na rozdiel napr. od rozdielných údajov o dobe vykonávania monitoringu (s. 12 a 14 citovaného záznamu) dajú úplne prirodzene vysvetliť tou najzákladnejšou vlastnosťou prírodných systémov – priestorovočasovou premenlivosťou v rozšírení a počtoch organizmov za (dost' výdatného) prispenia premenlivosti v úsilí a schopnostiach pozorovateľov.
5. Na orientáciu tu zhŕňam výsledky sčítania vtákov z územia ovplyvneného vetrovým polomom na dne dolnej časti Tichej doliny (TANAP). Získané boli metódou pásového transektu (bližšie VERNER 1985, JANDA & ŘEPA 1986) s dĺžkou pásu ca 1400 m, šírkou 70 m (t. j. 35 m na obe strany od osi transektu, ktorú tvorí dolinová cesta) a začiatkom na mostíku cez Kôprovský potok vyše ústia do Tichého. Transekt teda zachytáva aj prícestné časti ťažbou dotknutých JPRL 143c, 147a a 151. V hniezdnom období (apríl–jún) rokov 2006 a 2007 som na transekte vykonal po 2 sčítacie návštevy (aj v spolupráci s kolegami Ing. E. Balážom, Mgr. M. Brinžíkom, Mgr. M. Badidovou, Ing. M. Ceľuchom a Mgr. A. Popovičom), ktorých výsledkom bolo zistenie **35 druhov vtákov** (1 VU, 1 LR:nt, 3 LR:lc a 3 NE v zmysle KRIŠTÍNA a kol. 2001) **s celkovou relatívnou početnosťou rádovo 800 párov/1 km²** a ďalšími charakteristikami v priloženej excelovej tabuľke. **Pri takejto vysokej hladine celkovej relatívnej početnosti a silnej teritorialite vtákov boli už v apríli dostupné mikrostanovištia v neťaženej časti polomu z úplnej väčšiny obsadené a intenzívne využívané vtákmi**, ktoré sa na ne v hniezdnom období **najúžšie a najcitlivejšie viažu**, preto **ťažba 11.–26. apríla 2007 nevyhnutne poškodila/zničila prinajmenšom niektoré mikrostanovištia viacerých druhov vtákov alebo ohrozila ich dostupnosť**. Ak celková plocha vytŕaženého polomu v dotknutých JPRL v čase kontroly (11. mája 2007) dosiahla ca 6 ha, potom máme **s veľkou pravdepodobnosťou do činenia minimálne s poškodením/zničením stanovišť a rušením ca 50 párov vtákov**, prevažne dominantných druhov s významnými väzbami na mŕtve drevo a súvisiace mikrostanovištia (*Erithacus rubecula*, *Prunella modularis*, *Troglodytes troglodytes*, *Phylloscopus collybita*, *Ph. trochilus* a i.).
6. Na záver otvorene priznávam, že predložené výsledky metodicky i vecne nemožno považovať za najlepšie, ale **len za minimálny štandard** a že majú tiež nemálo obmedzení (napr. malý počet návštev, nedostatok nočných návštev, nie vždy vhodné denné časovanie, obmedzenia pohybu v NPR a súvisiace obmedzenia presnejšej lokalizácie zistení). Napriek tomu spolu s ďalšími argumentami v tomto stanovisku dovoľujú **dôvodne a zásadne pochybovať o metodickej i vecnej správnosti zoologickej argumentácie a záveru** v citovanom zázname o kontrole SIŽP–IPŽ Žilina.

Literatúra

- BIBBY C. J., BURGESS N. D., HILL D. A. & MUSTOE S. 2000: Bird Census Techniques. 2nd ed. Academic Press, London.
- JANDA J. & ŘEPA P. 1986: Metody kvantitatívneho výzkumu v ornitológii. Státní zemědělské nakladatelství, Praha.

KRIŠTÍN A., KOCIAN L. & RÁC P. 2001: Červený (ekozozologický) zoznam vtákov (Aves) Slovenska. In: BALÁŽ D., MARHOLD K. & URBAN P. (eds) Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska, Ochr. Prír. 20 (Suppl.): 150–153.
VERNER J. 1985: Assessment of counting techniques. In: JOHNSTON R. F. (ed.) Current Ornithology, Vol. 2, Plenum Publishing Corporation, pp. 247–302.

V Blatnici 5. novembra 2007

Ing. Ján Topercer, CSc.
Botanická záhrada UK Blatnica